ROMAN KAHRAMANLARI

Üç Aylık Edebiyat Dergisi • Ekim/Aralık 2020 • Sayı 44 • Fiyat 40₺



ISSN 1309-4408

A. Erkan Koca | Altay Ömer Erdoğan | Batıgün Sarıkaya | Bozan Yaman | Canan Olpak Koç | Eda Demir | Erkan Karakiraz | Erkut Tokman | Fatih Akça | Gamze Şenel | Gülce Başer | Hasan Öztürk | Hüma Erk Görgülü | Hüseyin Duygu | İbrahim Kelağa Ahmet | İsmail Cem Doğru | John Domini | M. Utku Yeşilöz | Medeni Yılmaz | Melike Belkıs Aydın | Mesut Koçyiğit | Mustafa İzmirli | Mutlucan Güvendir | Neslihan Yalman | Ömür Özçetin | Saliha Tunç | Seda Nur Doğu | Simay Yıldız | Şirvan Erciyes | Yavuz Ahmet | Zeynep Yenen |

ROMAN KAHRAMANLARI

SAYI 44 - Ekim/Aralık 2020 - Üç ayda bir yayımlanır

ATT Basım Yayın Reklam Org. İnş. San. ve Tic. Ltd Şti
ve Heyamola Yayınları Adına Sahibi ve
Genel Yayın Yönetmeni:
Ömer Asan

Yayın Danışmanı:
Eray Canberk

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Serap İlhan Asan

Editör:
Serap İlhan Asan

Grafik Tasarım:
Murat İlhan

Kapak Resmi:
Ezgi Ekim Can / "Savaş ve Barış"

© **Heyamola Yayınları**

ISSN: 1309-4408

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Yayıncı Sertifika No: 45472 / Matbaa Sertifika No: 45604
Basım Tarihi: 1 Ekim 2020, İstanbul, 3 aylık süreli yayın.

Bu derginin tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir biçimde çoğaltılamaz.

Baskı ve Cilt: Ege Reklam Basım Sanatları Tic. Ltd. Şti.
Ege Plaza, Esatpaşa Mah., Ziyapaşa Cad., No:4
Ataşehir / İstanbul Tel: 0216 470 44 70 Faks: 0216 472 84 05
www.egebasim.com.tr

ATT Basım Yayın Reklam Org. İnş. San. Tic. Ltd. Şti.
Yalı Mah., Küçükyalı Cad., Kuyu Sok., Mete Apt., No. 4/1
Maltepe / İstanbul Tel: 0 216 371 17 37 Faks: 0216 371 50 71
heyamola@heyamola.net - www.heyamola.net

www.romankahramanlari.com / editor@romankahramanlari.com

Editörden

Kaçmamız gerek ama nereye?
Dünyada kaçacak bir köşe yok!

(Mary Shelley, *Son İnsan*)

Merhaba,

Aylardır bir nevi kâbusun içindeyiz. Tam uyanacağımızı sandığımız anda galiba yeniden daldık. Tüm alışkanlıklarımız değişti, ezberlerimiz bozuldu. Tedirgin bir bekleyiş, belirsizlikle artan gelecek endişesi, insanların vurdumduymazlığına duyulan öfke, korunma ve sevdiklerimizi koruma çabası... Bunları yaşayan ilk insanlar biz değiliz, muhtemel ki son da olmayacağız. İşte tam da bu noktadan hareketle bu sayımızın özel dosyası hazırlandı: "Salgın Edebiyatı".

Dosya editörümüz Sayın Altay Ömer Erdoğan'ın ve yazarlarımızın titiz çalışmasıyla oluşan "Salgın Edebiyatı" dosyamızda, 14. yüzyıldan günümüze kadar yayımlanmış, salgın hastalık dönemlerini anlatan 25 ayrı eser incelendi. Bu eserlerin kimi gerçekte yaşanmış salgın dönemlerini (*Decameron Hikâyeleri*'ndeki 1348 veba salgını gibi) fon olarak kullanırken kimi hayalî salgınlar ve distopik toplumlar (*Körlük* gibi) yaratıyor. İlginçtir ki her biri, içinde bulunduğumuz Covid-19 salgını sürecine dair zihinlerimizi açıyor.

Salgın dosyamızdan sonra, beş serbest incelemeye yer verdik. Danimarka edebiyatına ilişkin ilk serbest inceleme, bu ülke edebiyatını merak edenler için iyi bir başlangıç olacaktır. *İstanbul'un Bir Yüzü, Derviş ve Ölüm, Üç Beş Kişi* romanlarının incelendiği makaleler ve bu sefer "Kimi Anlatmalıyız?"a odaklanan *Kurgu Poetik Yazılar* serimizin dördüncüsü de "İçimiz dışımız salgın oldu!" diyecek okurlarımıza nefes aldıracaktır.

Editör ve yazarlarımıza teşekkür eder keyifli okumalar dileriz.

Serap İlhan Asan

İçindekiler

Salgın Edebiyatı 4

Salgın Üzerine / Seda Nur Doğu 5

Decameron Hikâyeleri'nde Salgın ile Baş Etmenin Bir Yolu Olarak "Oyun" / Mesut Koçyiğit 10

Daniel Defoe, Covid-19 Yılı Günlüğü / Ömür Özçetin 16

Shelley'nin Kapanış Teorisi: *Son İnsan* / İsmail Cem Doğru 19

Trump ve Bolsonaro Manzoni Okusaydı / Zeynep Yenen 27

Edgar Allen Poe'nun Maskesi - *Kızıl Ölümün Maskesi* Üzerine / Erkan Karakiraz 32

Venedik'te Ölüm: "Şimdi Ben Gidiyorum, Phaidros, Sen Burada Kal!" / Medeni Yılmaz 35

Dehşetle Bağlanan Zihin Haritası / Gülce Başer 41

En Salgın Hastalığımız: Cehalet / Canan Olpak Koç 46

Anadolu'da Salgın ve Bürokrasi / A. Erkan Koca 51

Uyduruk Haberler, Aşırı Vatanseverlik ve Savaş: 1918'de Amerika / John Domini 56

Albert Camus'nün *Veba* Romanından Koronaya Tarih ve İnsanlık Dersi İçin Notlar / Erkut Tokman 63

Düşmekten Korkmak: *Tek Kanatlı Bir Kuş* / M. Utku Yeşilöz 70

Alegorik Bir Salgın Romanı Olarak Andreas Frangias'ın *Veba*'sı / İbrahim Kelağa Ahmet 74

Aşk ve Salgın / Bozan Yaman 88

Koronavirüsten Öncesi – Romandan Güne Bakmak "Salgın" Notları: İzmir, Türkiye 1 Haziran 2020 / Neslihan Yalman 93

Salgın, Hastalık ve Romantik Retorikle Yüzleşmek / Mutlucan Güvendir 101

Ya İnsanlığa "Körlük" Yol Gösteriyorsa? José Saramago'nun *Körlük* Romanında Uygarlık Eleştirisi / Batıgün Sarıkaya 104

Bir Gülme Salgınının Romanı: *30 Şubat* / Simay Yıldız 113

Susuz Tufan, Korona, Pandemi vb. Şeyler / Şirvan Erciyes 118

Veba'nın Ev Sahipliğinde Herkes Misafir: *Amat* / Melike Belkıs Aydın 124

Çağdaş Bir Kış Masalı: *Tipi* / Fatih Akça 127

Philip Roth'un *Nemesis*'inde Ayarı Bozuk Terazi ve İlahi Adalet / Eda Demir 131

Cehennem: "Şimdi değilse, ne zaman?" / Hüma Erk Görgülü 136

Sıcak Kafa: Ağırlaştıkça Bu Şehir Buruklaşıyor / Mustafa İzmirli 141

Korkunç Şeylerin Masumiyeti / Altay Ömer Erdoğan 145

Serbest İnceleme

Danimarka Edebiyatı, Romanı ve Şiiri / Hüseyin Duygu 152

Yüz Yıl Sonra *İstanbul'un Bir Yüzü* ve Bu Ülkenin İç Yüzü / Hasan Öztürk 164

Kurgu Poetik Yazılar IV - Ben ve Diğeri: Kimi Anlatmalıyız? / Yavuz Ahmet 174

Dervişin Kayıp İnsicamı ya da Tereddütten Mürekkep Bir Derviş / Gamze Şenel 180

Aynalarda Silüetsiz Bir Kadın: Kısmet / Saliha Tunç 184

Dosya

Salgın Edebiyatı

Editör: Altay Ömer Erdoğan

Seda Nur Doğu
Salgın Üzerine

Mesut Koçyiğit
Decameron Hikâyeleri'nde Salgın ile Baş Etmenin Bir Yolu Olarak "Oyun"

Ömür Özçetin
Daniel Defoe, Covid-19 Yılı Günlüğü

İsmail Cem Doğru
Shelley'nin Kapanış Teorisi: *Son İnsan*

Zeynep Yenen
Trump ve Bolsonaro Manzoni Okusaydı

Erkan Karakiraz
Edgar Allen Poe'nun Maskesi - *Kızıl Ölümün Maskesi* Üzerine

Medeni Yılmaz
Venedik'te Ölüm: "Şimdi Ben Gidiyorum, Phaidros, Sen Burada Kal!"

Gülce Başer
Dehşetle Bağlanan Zihin Haritası

Canan Olpak Koç
En Salgın Hastalığımız: Cehalet

A. Erkan Koca
Anadolu'da Salgın ve Bürokrasi

John Domini
Uyduruk Haberler, Aşırı Vatanseverlik ve Savaş: 1918'de Amerika

Erkut Tokman
Albert Camus'nün *Veba* Romanından Koronaya Tarih ve İnsanlık Dersi İçin Notlar

M. Utku Yeşilöz
Düşmekten Korkmak: *Tek Kanatlı Bir Kuş*

İbrahim Kelağa Ahmet
Alegorik Bir Salgın Romanı Olarak Andreas Frangias'ın *Veba*'sı

Bozan Yaman
Aşk ve Salgın

Neslihan Yalman
Koronavirüsten Öncesi – Romandan Güne Bakmak

Mutlucan Güvendir
Salgın, Hastalık ve Romantik Retorikle Yüzleşmek

Batıgün Sarıkaya
Ya İnsanlığa "Körlük" Yol Gösteriyorsa? José Saramago'nun *Körlük* Romanında Uygarlık Eleştirisi

Simay Yıldız
Bir Gülme Salgınının Romanı: *30 Şubat*

Şirvan Erciyes
Susuz Tufan, Korona, Pandemi vb. Şeyler

Melike Belkıs Aydın
Veba'nın Ev Sahipliğinde Herkes Misafir: *Amat*

Fatih Akça
Çağdaş Bir Kış Masalı: *Tipi*

Eda Demir
Philip Roth'un *Nemesis*'inde Ayarı Bozuk Terazi ve İlahi Adalet

Hüma Erk Görgülü
Cehennem: "Şimdi değilse, ne zaman?"

Mustafa İzmirli
Sıcak Kafa: Ağırlaştıkça Bu Şehir Buruklaşıyor

Altay Ömer Erdoğan
Korkunç Şeylerin Masumiyeti

Alegorik Bir Salgın Romanı Olarak Andreas Frangias'ın *Veba*'sı

İbrahim Kelağa Ahmet*

Andreas Frangias'ın Eserleri ve Romancılığı Üzerine Birkaç Söz

Yunanistan'da savaş sonrası[1] dönem edebiyatının birinci evresinin en önemli temsilcilerinden olan yazar, çevirmen ve aynı zamanda gazeteci kimliğiyle de tanınan Andreas Frangias 1921 yılında Atina'da doğdu. Varvakio Numune (Protipo) Lisesinden (1939'da) mezun olan Frangias'ın daha öğrencilik yıllarında okulun *Mathitiki Zoi* adlı dergisinde dört hikâyesi yayımlandı. Ardından İktisadi ve Ticari İlimler Fakültesine (ASOEE) devam etti ancak savaş nedeniyle eğitimini yarıda bıraktı. 1942 yılında Güzel Sanatlar Fakültesi sınavlarına katıldı, kayıt hakkı kazanamamış olsa da sanata olan ilgisi sürdü ve ressamlık yazarın hayatı boyunca vazgeçemediği bir hobisi oldu. Frangias, Alman işgali yıllarında Ulusal Direniş'e katıldı. 1947 yılı başlarında tutuklanarak İkaria adasına sürgün edildi. 1940 yılından başlayarak profesyonel olarak gazetecilikle meşgul oldu.[2] İlk başlarda *Paraskinia* dergisinde, 1945-47 arası Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin (EAM) gazetesi *Eleftheri Ellada*'da çalıştı. 1949 yılının Eylül ayında askere alındı ancak siyasi görüşleri yüzünden normal askerlik hizmeti yapması mümkün olmadı. O dönemde toplama kampı işlevi gören Makronisos Adası'na[3] gönderildi (Ocak 1950) ve terhis olduğu 1952 yılına kadar adada tutuldu. Atina'ya geri döndüğünde *Embros*, *Fileleftheros*, *Ora* ve *Allagi* gibi gazetelerde çalıştı. 1964 yılında Macaristan'ı, ardından Romanya ve Sovyetler Birliği'ni ziyaret etti. Amacı iç savaştan sonra doğu bloku ülkelerine sığınan Yunan siyasi mültecilerinin yaşamı konusunda yerinde gözlemlerde bulunarak yazmayı düşündüğü bir kitap için malzeme toplamaktı.[4] Albaylar cunta-

* Doç. Dr., Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Balkan Dilleri ve Edebiyatları Bölümü.

1 Çağdaş Yunan edebiyat tarihinde savaş sonrası dönem (metapolemiki periodos) ifadesiyle kast edilen II. Dünya Savaşı sonrası yıllardır.

2 Mihalis M. Meraklis; Dora Menti, "Andreas Frangias" *Leksiko Neoellinikis Logotehnias*, Pataki Yay., Atina 2007, s. 2311-2312.

3 Makronisos, 18.427 km² yüzölçümüne sahip oldukça küçük kayalık bir ada olup, Ege Denizi'nde Attiki sahilleri yakınında yer almaktadır ve idari olarak Kikladlar'dan Kea Adası'na bağlıdır. Ada 1922-23 yıllarında Anadolu'dan gelen muhacirler için karantina yeri olarak kullanılmıştır. 1947 yılında itibaren ve Yunan iç savaşı yıllarında burası binlerce komünist, siyasi tutuklu ve asker kaçakları için "ıslah kampı" vazifesi görmüştür. Ada iç savaş sonrası hükümetler tarafından da sürgün yeri olarak değerlendirilmiştir. 2019 yılında adanın tamamı Yunanistan Kültür Bakanlığı tarafından arkeolojik bölge ilan edilmiştir.

4 Yannis İ. Pappas, *Afigimatikes ke ideologikes domes sto ergo tu Andrea Frangia (1945-1967)*, Panepistimio İoanninon, Filosofiki Sholi Tmima Filologias, Yannena 2012, s. 38, (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

sının gerçekleştirdiği darbeden sonra (1967) bir ara Yunanistan'ı terk etti ve kısa bir süre Paris'te kalıp 1972'de Yunanistan'a geri döndü. 1974 yılında cuntanın devrilerek demokrasinin yeniden tesis edilmesi üzerine *Kathimerini* gazetesinde çalışmaya başladı.[5]

Frangias gazeteciliğinin yanı sıra daha çok romancı kimliğiyle ön plana çıkmaktadır. Tonnet, *Yunan Romanının Tarihi* adlı eserine Yunan solunun karakteristik bir yazarı olarak nitelediği Frangias için, korkunç Makronisos deneyimini yaşamış ve eserlerinde çağının önemli sorunlarını ele almıştır yorumunda bulunmaktadır.[6] Frangias edebiyatçı olarak kırk yıl gibi uzun bir kariyere sahip olmakla birlikte çok yazan birisi olarak görülmemektedir çünkü on yıla bir eser düşecek şekilde yayımlanmış olan sadece dört romanı bulunmaktadır. Bu romanlar da yaşadığı çalkantılı dönemin koşulları ve yazarın titizliğinden dolayı yazıldıkları tarihten oldukça sonra okuyucuyla buluşmuştur.[7]

İlk romanı *İnsanlar ve Evler (Antropi ke Spitya)* 1955'te, ikinci romanı *Avlu (Kangeloporta)*[8] ise 1962 yılında yayımlanmıştır. *İnsanlar ve Evler* romanında, 1945'te Atina'nın adı verilmeyen bir semtinde sıradan insanların hayatı anlatılmaktadır. Alman işgalinin ardından ekonomik olarak çökmüş olan Yunanistan ve mücadele ettikleri ideallerin bir yanılgıdan ibaret olduğunu gören ve hayatta kalma mücadelesinin yarattığı baskıyla hayal kırıklığı içindeki insanlar tasvir edilmektedir. İşsizlik, yoksulluk ve savaş sırasında yanmış evlerin motifi tahammül edilmesi zor bir gerçeklik olarak kendini göstermektedir. Geçmiş, büyük bir yangın ve yanmış evlerin tasviri üzerinden, içinde bulunulan zaman kesiti ise kapanmış bir fabrika betimlemesi üzerinden yansıtılmaktadır. Yazar işsizliğin neden olduğu açmaza ve bunun kahramanlar için neden olduğu zorlu koşullara odaklanmaktadır.[9]

Avlu romanında olaylar 1954 yılında geçmektedir ve mekân ağırlıklı olarak Atina'nın bir kenar mahallesinde bulunan bir evin, küçük bir bahçeye açılan odaları ve bir hapishaneyi andıran avludur.[10] Romanda savaşın ardından kentte yaşanan dönüşümün yanı sıra Nazi işgali, direniş ve iç savaşı yaşamış insanların acılı geçmişi geride bırakıp uğruna savaştıklarından farklı bir yaşam tarzına ayak uydurmaya çalışırken zor sosyal ve ekonomik koşullarda yürütülen hayat mücadelesi anlatılmaktadır.[11] Evin bahçe kapı-

5 Meraklis; Menti, *age.*, s. 1312.

6 Henri Tonnet, *İstoria tu elliniku mithistorimatos*, Pataki Yay., Atina 2001, s. 271.

7 Pantelis Bukalas, "İ stohastiki logotehnia tu Andrea Frangia", https://www.kathimerini.gr/108341/article/politismos/arxeio-politismoy/h-stoxastikh-logotexnia-toy-andrea-fragkia, (Son erişim 25.05.2020).

8 Roman Berin Myisli tarafından Türkçeye de çevrilmiş ve 2007 yılında Yapı Kredi yayınlarından çıkmıştır. Roman 1978 yılında yönetmen Dimitris Makris tarafından sinemaya uyarlanır.

9 Vasiliki Kaisidu, "Limos: Andreas Frangias", https://art_c.gr/lo_mos-antreas-fragk_as/, (30.04.2020); Sotiris Gakos, *Apo ton Limo sto Plithos tu Andrea Frangia: Prosengisi se mia distopiki pragmatikotita (mia distopiki anagnosi)*, Aristotelio Panepistimio Thessanolikis, Filosofiki Sholi, Tmima Filologias, Metaptihiaki Ergasia, Thessaloniki 2010, s. 9-10. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

10 Tamara Kostits-Pahnoglu, *İ haraktires tis pezografias tu Antrea Frangia*, Etniko Kapodistriako Panepitimio Athinon, Filosofiki Sholi, Tmima Filologias, Didaktoriki Diatrivi, Atina 2015, s. 12, (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

11 Kaisidu, *agm.*; Mario Vitti, *İstoria tis neoellinikis logotehnias*, Odisseas Yay., Atina 2003, s. 529.

Frangias'ın yazım tekniğinin başlıca özelliği, çok küçük ayrıntılara kadar varan analitik bir eğilimle gerçeğin olduğu gibi yansıtılmasıdır.

sı[12], iç tarafta, bahçede yaşayan ve bir zamanlar dünyayı ve düzeni değiştirmeyi hayal edenlerle iç savaş sonrası 1950'li yıllarda korku atmosferinin egemen olduğu değişen dış dünya arasında simgesel bir duvar, âdeta bir sınır işlevi görmektedir.[13] Bahçe kapısı bu iki dünyayı birbirinden ayırmakta ve bir yerde geçmişle yaşanılan gerçek zaman arasında sabit bir sınır çizmektedir.[14]

Frangias'ın romanları arasında en iyisi olarak görülen[15] ve distopyanın tüm özelliklerini taşıyan üçüncü romanı *Veba (Limos)*[16] politik bir romandır ve bir toplama kampına sürülmüş insanların maruz kaldığı uygulamalar alegorik anlatım tekniğinden de yararlanılarak anlatılmaktadır.[17] Aslında roman yayımlandığı tarihten çok önce daha 1967 yılında yayına hazırdı. Romanın basım macerası çok ilginçtir, o nedenle bu konu hakkında burada biraz bilgi vermekte fayda var. *Veba* romanının ilk hâlinde başlığı *Hayvanlar (Zoa)* ve alt başlığı da *Tabiat Tarihi Notları (Simiosis fisikis istorias)* şeklindeydi. Ancak 21 Nisan 1967'de gerçekleşen askeri darbe sonucu romanın basılacağı Themelio yayınevi matbaası büyük zarar görür ve bu arada basıma hazır olan kitabın tek nüshası da cuntacılar tarafından yok edilir. Pappas'ın belirttiğine göre yazar, baskı öncesi deneme kopyalarını evinin önündeki çöp konteynerine atmıştır fakat darbe nedeniyle o gün (21 Nisan) çöp kamyonu geçmeyince çöpten alınan nüsha sayesinde roman tesadüf eseri kurtulur. Nihayet pek çok değişiklik yapıldıktan sonra 1972 yılında başka bir adla basılır. Yönetmen Pantelis Vulgaris romanı *Happy Day* adıyla 1976 yılında sinemaya uyarlar.[18]

1985 yılında *Kalabalık (Plithos)* adlı dördüncü romanının ilk cildi ve ertesi yıl ikinci cildi yayımlanır. Yazar burada *Veba*'daki distopyayı genelleştirerek kentsel günlük yaşama uyarlamaktadır. Romanın ana konusu yalnızlık ve içedönüklüğün egemen olduğu bir dünyada kitlelerin birey olma özelliklerini yitirmesidir. Somut olarak elle tutulur olmayan, yani görünmez iktidar gücünün kullanımında Kafkavari atmosfer ve totaliter bir dünyada Orwellist göndermeler gözden kaçmamaktadır.[19]

Frangias, 1987 yılında *Plithos* romanı için Devlet Roman Ödülü ile onurlandırılır. 2000 yılında ise eserlerinin tamamı için Devlet Büyük Edebiyat Ödülüne layık görülür. 6 Ocak 2002 tarihinde uzun süreden beri devam eden rahatsızlığı sonucu 81 yaşında hayatını kaybeder.

12 Romanın özgün adı bu şekildedir (kangeloporta).

13 Meraklis; Menti, *a.g.e.*, s. 1312.

14 Gakos, *agt.*, s. 11.

15 Tonnet, *age.*, s. 271.

16 Irmak Zileli, "Dün Karanlıktı; Ya Gelecek!" *Radikal Gazetesi Kitap Eki*, 13.03.2009, http://www.irmakzileli.com.tr/2010/06/26/dun-karanlikti-ya-gelecek/, (20.05.2020).

17 Linos Politis, *İstoria tis neoellinikis logotehnias,* MIET Yay., Atina 2001, s. 354.

18 Pappas, *agt.*, s. 38-39.

19 Kaisidu, *agm.*; Bukalas, *agm.*

Romanları İngilizce, Almanca, Fransızca, Rusça, Romence, Macarca ve Türkçeye çevrilmiştir.[20]

Frangias'ın bir romancı olarak izlediği süreç gerçekçilikten sembolizme, ardından fantastik kurgu ve alegoriye doğru uzanan bir anlatım tarzı olarak şekillenmiştir. Onun için alegori gerçeklikten uzaklaşmak veya kötülüğün üzerini örtme metodu veya aracı değil, gerçekliği hecelere bölerek anlatma yöntemidir.[21]

Frangias'ın eserlerindeki en dikkat çekici noktalardan biri romanlarındaki karakterlerdir. Onun kahramanları, içinde bulundukları dönemden bağımsız ve soyutlanmış bir şekilde yaşamlarını sürdüren, kendiliğinden var olan, başına buyruk varlıklar değildir. Kahramanlar bireysel özellikleri ve romandaki özel konumları itibarıyla birbirlerinden ayrılsalar da hiçbiri, asla eşsiz ve tartışmasız bir şekilde başkişi konumuna yükseltilmemekte ve hikâyenin ana ekseninde yer almamaktadırlar. İlk iki romanında kahramanlar, Alman işgali ve izleyen iç savaşın ardından yeni oluşan koşullar içinde hayatta kalma mücadelesi veren dünün devrimcileridir. Karakterlerin kişilikleri ve olay örgüsü içindeki tutum ve eylemleri ön plana taşınmaktadır, onlar yeni oluşan koşullar karşısında ilkelerinden taviz vermeksizin yaşamak zorunda oldukları bu yeni ortama ayak uydurarak hayata tutunmak için mücadele etme kararlılığındadırlar.[22]

Frangias'ın yazım tekniğinin başlıca özelliği, çok küçük ayrıntılara kadar varan analitik bir eğilimle gerçeğin olduğu gibi yansıtılmasıdır. Ancak gerçeğin olduğu gibi yansıtılması durağan bir özellik göstermez. Yazar ilk romanlarında gerçekçiliğin genel özelliklerine uygun hareket ederken *Veba* (Limos) ve *Kalabalık* (Plithos) romanının dâhil olduğu yazarlığının ikinci evresinde gerçekçilik tanımlanabilir unsurlarını yitirerek çok boyutlu bir hâl almakta ve alışkın olmadığımız farklı bir okumayı gerektirmektedir (ör. romanda olayların yaşandığı yer somut bir şekilde verilmemektedir, anlatım zamanı neredeyse bölünmez bir bütünlük taşımaktadır, roman karamanlarının adları yoktur).[23]


Andreas Frangias

Genel olarak romanlarında dikkat çeken başka özellikler şöyle özetlenebilir: Roman zamanı II. Dünya Savaşı'nda yaşanan işgalden daha gerilere uzanmaz, kahramanların kökeni, akrabalık ilişkileri, inançlar, ideolojiler, ritüeller, (emek odaklı çalışma ve üretim boyutunu saymazsak) maddi yaşama dönük göndermeler yoktur. Onun romanlarının dünyası yetişkinlerden oluşmaktadır ve ilginç bir şekilde çocuklara

20 Kostits-Pahnoglu, *agt.*, s. 13.

21 Kaisidu, *agm.*

22 Kostits-Pahnoglu, *agt.*, s. 13-15.

23 Gakos, *agt.*, s. 13.

hiç yer verilmez. Diyalogların çok yer tuttuğu ve iç monoloğa yer verilmeyen anlatım akıcıdır ve olay örgüsü karmaşık değildir, metin kolayca anlaşılır, ikinci bir okumaya gerek duyulmaz. Özellikle son iki romanında okurun örtük olarak yapılan göndermelere anlam yükleyebilmesi için odaklanması gereken nokta mecazi ve alegorik anlatımlardır.[24]

Alegorik Bir Salgın Romanı Olarak Veba

Veba romanı yukarıda da değindiğimiz gibi distopik anlatının belirgin özelliklerini taşımaktadır. Romanı ve romanda anlatılan olayları daha iyi analiz edebilmek için kısaca distopik kurgu metinlerinin özelliklerinden bahsetmemizde fayda var. Distopya düşüncesi ve buna dayanan distopik eserler daha çok, geride bıraktığımız 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkmaktadır. Bu yüzyılda insanlığın büyük acılar yaşamasına neden olan dünya savaşları, iç savaşlar, faşist rejimler, küresel ölçekte etki yaratan ekonomik krizler vb. olaylar distopik kurguya dayanan eserlerin ortaya konmasında etkin rol oynamıştır. Distopik eserlerin genel olarak yazılmış olduğu toplumda var olan sorun ve sıkıntılara odaklandığı ve toplumun istikrarlı gelişimine engel oluşturan yönlerini eleştirdiği ve mevcut sorunların ortadan kaldırılmamasının nelere yol açabileceğini gösterdiği kabul edilir. Bu eserlerin belirgin özelliklerinden biri sunulan hayali toplum düzeninde birey ile sistem arasındaki çatışmadan söz edilmesidir. Sistem ya da toplumu yöneten yapı, varlığını sürdürebilmek ve kendisi için tehdit olarak gördüğü bireyleri sisteme göre biçimlendirmek için baskıcı yöntemler de dâhil farklı yollara başvurabilir. Bunun sonucunda baskıya direnen birey veya gruplarla çatışma kaçınılmaz olur. Kontrolü sağlamak ve düzeni tesis etmek için yöneten yapı ikna yöntemiyle veya zor kullanarak bireyi kontrol altına almaya çalışır ve onu sistem için bir tehdit unsuru olmaktan çıkarmak ister. İkna edilen yani normalleşen birey sistemi yeniden kabullenmeye başlar.[25]

Distopya düşüncesi ve buna dayanan distopik eserler daha çok, geride bıraktığımız 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkmaktadır.

Veba'da otoriter yapı, düzene direnenleri normalleşmeleri ya da romandaki ifadeyle ıslah olmaları için olayların geçtiği distopik mekâna göndermektedir. Aşağıda da değineceğimiz gibi bu toplama kampı "milli bir okul" olarak görülmektedir. Kampta yöneten yapı bireyin direncini kırarak onu kontrol altına almak için her türlü insanlık dışı yönteme başvurmaktadır. Dönüşüme direnenler bunu bazen hayatlarıyla veya akıl ve ruh sağlıklarını yitirerek ödemek zorunda kalmaktadırlar. Pişmanlık belgelerini imzalayan ve bunu herkesin önünde açıkça beyan edenler yani normalleşenler, hastalık ve salgın olarak görülen zararlı fikirlerden arınmış olarak geri dönme hakkı elde ederler. Kamptaki uygulamaları romanla ilgili bazı genel değerlendirmelerden sonra irdelemeye çalışacağız.

Veba romanının farklı bir ad altında ilk olarak 1967 yılında yazıldığına ve bazı talihsizlikler sonucu kaybolmaktan tesadüf eseri kurtularak yeni

24 Dimitris Raftopulos, *Emfilios ke logotehnia,* Pataki Yay., Atina 2012, s. 94-96.

25 Emrah Atasoy, "Ütopyacılık, Ütopya ve Distopya Üzerine Genel ve Eleştirel Bir Bakış", *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, Sayı 80, Şubat Mart Nisan 2017, s. 60-62; Zileli, *agm.*; Serap Sarıbaş, "Distopik Bir Mekân Olarak Makronisos Adası", *KARE-Uluslararası Edebiyat, Tarih ve Düşünce Dergisi*, Sayı: 5, 2008, s. 73.

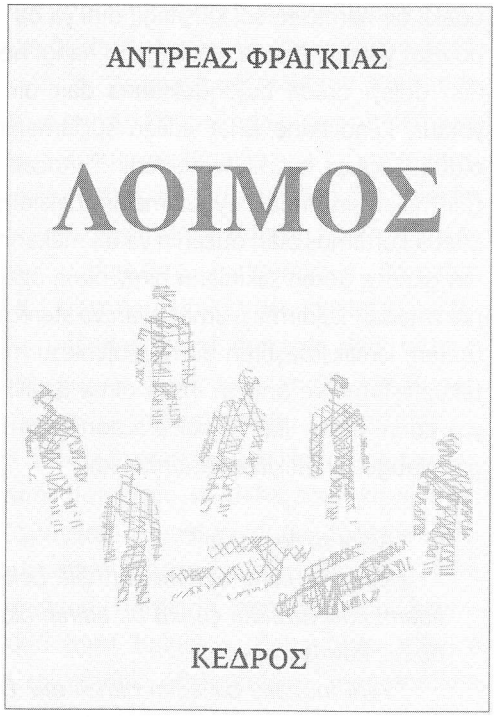

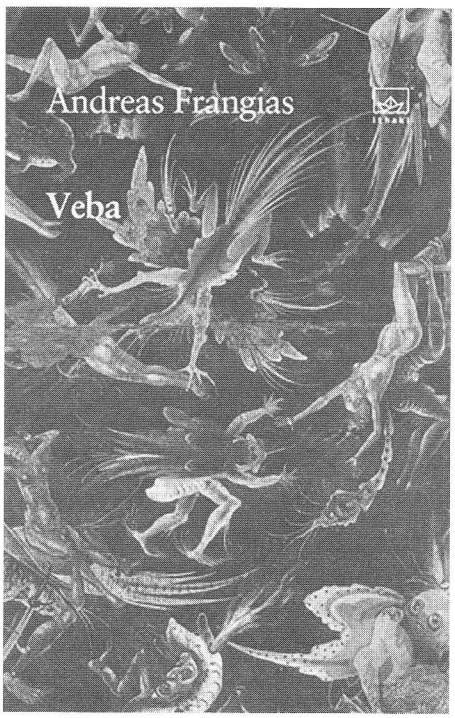

bir isimle 1972 yılında, Albaylar cuntası iktidarının devam ettiği bir dönemde basıldığına yukarıda değinmiştik. Kitap askeri diktatörlük zamanında basıldığından muhtemel bir kovuşturmaya maruz kalmamak için yayınevi bilgisine yer verilmemiş ve roman amatör bir kişisel yayın olarak piyasaya sürülmüştür.[26] Yazar romanı ülkedeki siyasi rejimi dikkate alarak sansür denetiminden geçecekmiş gibi yazmıştır. Belki de sansür endişesi ve bunun doğuracağı muhtemel sonuçları göz önünde bulunduran yazar, romanda ad aktarması (metonomi) söz sanatından yararlanmış ve bunun sonucunda bir kripto metin ya da karanlık alegori atmosferi yaratılmıştır. Metinde açık bir şekilde bir kamp tanımlanmamıştır, askerî mi yoksa sivil bir toplama kampı mı söz konusudur, buna ilişkin net bir ipucu yoktur. Yazar roman mekânı için şehir, eyalet hatta devlet anlamına da gelen "politeia" ifadesini kullanmaktadır. Kamp sakinleri için de romanda açıkça tutuklu veya hükümlü ya da mahkûm ifadeleri kullanılmamaktadır, yazar onlar için "halk", "sakinler" veya "insanlar" demektedir. Hatta anlatımda kampın bulunduğu yerin bir ada olduğuna dair de net bir bilgi yoktur, deniz ve limandan söz edilir ancak bu yerin büyüklüğü ve sınırlarının nereye kadar uzandığı açıkça belirtilmez. Tüm bu örtük anlatımı yazarın genel olarak romanlarında benimsediği bir teknik olarak görmenin ötesinde romanın basım tarihinde Yunanistan'da askerî bir cuntanın iktidarda olması gerçeğinden bağımsız düşünmemek gerekir.[27]

26 Raftopulos, *age.*, s. 107.

27 Raftopulos, *age.*, s. 106-107.

Eseri incelerken yazarın 1947'de İkaria adasına sürgün gönderilmesini, ardından askerliğini 1950-52 yılları arasında Makronisos adasında özel koşullarda yaptığını göz ardı etmemekte fayda var. Her ne kadar tarihsel çerçeve tamamen yok sayılamasa da yazarın yaşadıkları gerekçe gösterilerek romanı bir vakayiname ya da sürgünde cereyan eden olayların kayıt altına alınmış kurgusal bir anlatısı olarak görmek doğru olmaz. Yazar tarihsel gerçekliği kurgu üzerinden okuyucusuna aktarırken büyük bir ustalıkla zaman, mekân ve kişilerin resmini birebir olarak çizmekten kaçınmakta ve eserine diyakronik bir özellik kazandırmaktadır.[28] Vermek istediği mesaj çok açıktır, romanda anlatılanlar, totaliter bir rejimin ve baskı ile şiddetin hüküm sürdüğü dünyanın herhangi bir yerinde, herhangi bir zamanda yaşanabilir.[29]

Romanda olayların geçtiği simgesel kampla ilgili olarak Raftopulos, edebiyat eleştirmenlerinin dikkatinden kaçan bir hususun altını çizmektedir. Normal şartlarda bu türden toplama kamlarında görmeye alıştığımız anlamda bir ideolojinin yokluğu ilginçtir. Ne orada tutulanların ne de kampı yöneten otoritenin söylemlerine yansıyan ve empoze edilmeye çalışılan somut bir ideolojisi vardır, bütün gün megafonlardan yapılan konuşmalarda bir milliyetçilik söylemi, vatanseverlik odaklı bir hamaset, sol karşıtlığı, dinî ya da siyasi bir irşat yoktur. Adada tutulanların hangi nedenden dolayı orada bulunduklarına dair bir bilgi yoktur, kendilerine isnat edilen suçlamanın ne olduğu açıkça belirtilmemektedir.[30] Ancak ıslah çalışmaları sırasındaki uygulamalara bakıldığında adada kurulmuş olan düzenin ya da mekanizmanın işkence gören sakinlerin birey olma özelliklerini ortadan kaldırmayı amaçlayan ve stereotipler üreten, kimliksizleştiren bir homojenleştirme, bir tektipleştirme ve onların insan olma özelliklerini yok eden, onları ilkel yaratıklara dönüştürme aygıtı olduğu rahatlıkla anlaşılmaktadır.[31]

Normal şartlarda bu türden toplama kamlarında görmeye alıştığımız anlamda bir ideolojinin yokluğu ilginçtir.

"Adını söyler misin?"

Hakkında karar verilmesini hâlâ bekleyen adamın dili tutuldu, çünkü bir adının olduğunu hiç hatırlamıyordu.

"Yani mutlaka bir adım olmalı mı? Doğru söylüyorsun... Uzun süreden beri ona ihtiyacım olmamıştı..."

Görevli haklı olarak öfkelendi. O ise, görevliye bakıyordu ve adını söyleyemiyordu."[32] *(s. 70)*

...

"Kalbimizin derinliklerinden dua ediyoruz ... için dua ediyoruz"

Duaları işitip kendi kendine fısıldıyordun: "Kertenkele, kafadan bacaklı, bitki asalağı, kabuklu bir yaratık olmamak ve tarih öncesine dönmemek için kendi adıma dua ediyorum..."[33] (s. 151)

28 Gakos, *agt.*, s. 14-15.

29 Sarıbaş,*agm.*, s. 73-74.

30 Raftopulos, *age.*, s. 112-113; Kostits-Pahnoglu, *agt.*, s. 198.

31 Zileli, *agm.*, Raftopulos, *age.*, s. 107; Gakos, *agt.*, s. 14.

32 Frangias, *age.*, s. 70.

33 Frangias, *age.*, s. 151.

Veba romanında Andreas Frangias'ın yazma tekniği daha önceki iki romanından farklı olarak yeni bir aşamaya geçmektedir. Romanda zaman ve mekân konusunda hiçbir niteleme ve belirleyici unsur yer almamasına rağmen yakın dönem Yunan siyasi tarihini bilen biri, mekân tasvirlerinin de yardımıyla olayın Makronisos'ta geçtiğini anlamakta zorlanmaz.[34] Romanın iç ve dış unsurları bu görüşü desteklemektedir. Dış unsurlar doğal mekânla ilgili olup o da şüpheye yer bırakmayacak şekilde Yunan coğrafyasını çağrıştırmaktadır. İç unsurlar, II. Dünya Savaşı sonrası ve özellikle de iç savaşın yaşandığı dönemde ve daha sonraki yıllarda, sol düşüncenin kovuşturulduğu dönemde bizi Yunanistan'da yabancısı olmadığımız koşullara götürmektedir: kişilerin pişmanlıklarını kabullendikleri itiraf belgeleri, daha önce işkence görüp pişmanlık gösterenlerin megafonlarla yaptığı konuşmalar, onların arazide gerçekleştirdiği taş taşıma, çukur kazma, sıcak altında ağızlarıyla inşaat alanına su taşıma gibi akıl almaz uygulamalar... Bu distopik mekânın en belirgin özelliği yapılan uygulamalarla insan onurunun ve kişiliğin ortadan kaldırıldığı ve insanın uğruna savaştığı ideallerini bir kenara bırakarak çözüldüğü ya da buna zorlandığı bir yer olmasıdır.[35] Burada herkes potansiyel şüphelidir ve herhangi bir kişi umulmadık bir anda akla hayale gelmeyecek bir şeyle suçlanabilir, hatta bir gün resmi prosedüre göre ölü olduğunuzu öğrenebilirsiniz ve yetkili sizden başka bir kişinin kimliğiyle yaşamanızı isteyebilir ve bunu

Burada herkes potansiyel şüphelidir ve herhangi bir kişi umulmadık bir anda akla hayale gelmeyecek bir şeyle suçlanabilir...

size bir muhasebe hatası olarak açıklamakta bir sakınca görmez.[36] Yazar, iktidarın hükümlüleri ya da romanda söylendiği gibi ada sakinlerini ıslah etmek amacıyla uyguladığı organize şiddet ve propagandayı ustaca ele almaktadır.[37]

Romanda okur, bir düzenin (bir tezgâhın) kurulmuş kapanlarını izlemektedir. Bu düzen her türlü idari, operasyonel ve polisiye anlamda hiyerarşiye sahiptir: müdür, denetçi, müfettiş, ustabaşı, refakatçi, teknisyen ve onların hemen yanında beyaz önlüklüler, gözcüler, şakşakçılar vs. Onlar her yerde bulunmakta ve Tanrı gibi gözünden hiçbir şey kaçmayan, bir tür gözlem evinden her şeyi kontrol eden görülmez bir üst makamın emirlerine itaat etmektedirler:[38]

Yukarıda, gözetleme kulesinde, bütün bölgenin kontrol edilebildiği bir balkonda birisi oturmakta. Sert ve buz gibi soğuk bir yüz, belki de hiç kimse olmayabilir, maskesi yetiyor. Büyük bir dürbünle ayakucundan aşağı doğru uzanan trafiği izliyor. Her şeyi kontrol eden göz ağır ağır ilerliyor, ölçüyor, kıyaslıyor ve herkesin davranışını tek tek sınıyor, hatta aklından geçen gizli düşünceleri bile okuyor. Hiç şüphesiz o her şeyi biliyor, ancak gerçek durumu görmek, raporların gerçeği ne derece yansıttığını denetlemek ve bilgi verenlerin güvenilirliğini

34 Kostits-Pahnoglu, *agt.*, s. 198.

35 Ali Bulunmaz, "Andreas Frangias'tan Veba- Hayatta Kalabilmek", *Cumhuriyet Kitap*, 2 Nisan 2009.

36 Zileli, *agm.*

37 Pappas, *agt.*, s. 49.

38 Kaisidu, *agm.*

ölçmek ayrıca yasaların nasıl uygulandığı konusunda fikir sahibi olmak istiyor. (s. 61-62)[39]

Bu görülmez merci tabiî ki metafizik bir yapıya sahip değildir. Mükemmel, sistemli ve taviz vermeyen bir örgütlenmeyle çalışan, çağdaş, baskıcı düzenleri işaret etmektedir. Bir tarafta yönetenler, işkenceciler yer almaktadır; karşı tarafta ise kampın hapis hayatı yaşayan sakinleri, işkence görenler yer almaktadır. Adları olmayan işkencecilerin görevi kampın tutuklularını (idari anlamda) denetlemek ya da (polisiye anlamda) izlemektir. Onlardan hiç bir ihtiyaca cevap vermeyen yollar, içme suyu bile zor bulunan kayalık bir yerde altından asla su akmayacak köprü veya liman gibi gereksiz projeler için sabahtan akşama kadar taş kırarak sıkı bir şekilde çalışmaları talep edilmektedir. Çünkü onlara vaat edilen yüce hedefe ancak hiç durmadan çalışmayla ulaşılacağı empoze edilmektedir. Ada sakinleri de ruhları ve bedenleriyle ahlaki ve manevi anlamda ıslah çalışmalarına bizzat kendileri de iştirak etmeye zorlanmakta ve onlardan yükümlülüklerini her gün yirmi adet sineği yakalayarak tamamlamaları istenmektedir. Bu anlamsız amaç ya da görev, sistemin mantıksızlığının doğal bir sonucu olarak görülebilir.[40]

O yaz, rüzgâr kısa bir süreliğine dinince yer gök sinekle doldu. İnsanların gözlerini ısırıyor derilerini şişliyor, ağır sıcak altında vızıldıyorlardı. Kimi zaman da siyah parlak bir toz bulutu tuvaletlerin tarafına doğru hareketleniyordu. Şişman, besili yaz sinekleri duvarların üzerinde, bembeyaz kireçle boyanmış alçak bahçe duvarlarının üzerlerinde, güneş altında altın gibi parlıyorlardı. Ancak bu yörenin tıpkı rüzgâr, kayalıklar ve sıcak gibi bir unsuruymuşçasına bunlara da alışıyorsun. O zaman bu sinekleri kimse önemsememişti. Seni rahatsız ettiklerinde bir el hareketiyle onları suratından uzaklaştırıyordun ve sorun çözülüyordu.

Bir öğlen vakti megafonlardan sakinlerin dikkati çekildi. Beyaz gömlekliler düdük çalarak sağa sola koşturup mezarlarda[41] *herhangi bir kimse kalmasın diye her yeri didik didik ettiler. Her şey çok önemli bir konuyla ilgili duyuru yapılacağına işaret ediyordu. Ancak burada her şey çok ciddi bir şekilde söylendiğinden yine kimse bunu pek önemsemedi. Yeniden çalınan düdükler, emirler, marşlar tüm bu hazırlıklar yeni kararın duyurulması içindi:*

"Sağlığımız, iyi yaşam şartlarımız ve medeniyetimizin karşı karşıya kaldığı korkunç tehlike önünde bu amansız saldırıya karşı koymamız, pisliği yok ederek buraları tehditten kurtarmamız gerekmektedir! Bu mücadelede herkesin katkısı tek tek ölçülecek ve ilgisiz olanlar ortaya çıkarılacaktır. Sinekleri imha etmemiz gerekiyor! Bu amaç doğrultusunda her fert buranın nimetlerinden istifade etmenin küçük bedeli olarak günde en az yirmi sinek teslim etmekle yükümlüdür. İsteksiz olanlar çok ağır cezalara maruz kalacaklardır."

İktidar gücünün ve otoritenin mutlak olduğu bu yerde insanlar kişiliklerini ve kimliklerini yitirmektedir.

39 Andreas Frangias, *Veba*, (çev.) İbrahim Kelağa Ahmet, İthaki Yayınları, İstanbul 2008, s. 61-62.

40 Bulunmaz, *agm.*

41 Romanda ada sakinlerinin kaldığı barınaklar için mezar ifadesi kullanılmaktadır çünkü kaldıkları yerlerin bir bölümü toprak seviyesinin altındadır.



Herhangi bir şüpheye yer bırakmamak için emir bıktırıcı bir şekilde analiz edildi. Akşam olduğunda yirmi sinek getirmeyenin yandığı gündü. "Bu sinekleri diğer çalışmaların temposunu hiç bir şekilde yavaşlatmaksızın yakalayacağınızı söylememize gerek yok." Burada bunun böyle olması gerekir diyorsak bu böyle olacak demektir. (s. 21-23)[42]

Roman alışkın olduğumuz şekilde bize karakterler çizmemektedir. İşkence görenlerin (ve işkence uygulayanların da) adları yoktur. Romandaki kahramanlardan hiçbiri adıyla anılmamaktadır. Onların geçmişlerinden ve özgür oldukları dönemden de somut olarak bahsedilmez, onların geçmişleri yoktur, geçmişe ait kişisel veya sosyal olaylara göndermeler çok sınırlıdır. Kampa gelmezden önce nasıl yaşadıklarına dair bilgi verilmemektedir.[43] İktidar gücünün ve otoritenin mutlak olduğu bu yerde insanlar kişiliklerini ve kimliklerini yitirmektedir. Bir potanın içinde eritilerek korku ve hayatta kalma içgüdüsünün egemen olduğu ilkel dönemlere geri dönmektedirler.[44] Kahramanlardan bazıları adlarıyla ya da yetki ve görevleriyle değil de dış fiziksel özellikleriyle (siyah külah) ya da onları niteleyen kalıcı bir karakter özelliğiyle ön plana çıkmaktadırlar (hararetli, sabotajcı, ürkek, iyimser, kambur, avcı, şakşakçı vs. gibi).[45] Birbirlerine karşı hissettikleri tek duygu korku ve güvensizliktir.[46] Çünkü yanlarına yaklaşanların gerçek niyetlerini anlamaları mümkün değildir, bu tür kimselere

42 Frangias, *age.*, s. 21-23.

43 Pappas, *agt.*, s. 173-174.

44 Pappas, *agt.*, s. 165.

45 Kostits-Pahnoglu, *agt.*, s. 201.

46 Kostits-Pahnoglu, *agt.*, s. 200.

karşı sürekli bir tedirginlik içindedirler. Tanımadıkları kişilerin kışkırtıcı sorularıyla onları idare ve düzen hakkında eleştirel konuşmalar yapmaya, içlerini dökmeye teşvik eden hafiyeler olması her zaman mümkündür. Onların rüya görmemeleri ve uykularında kendi kendilerine konuşmamaları gerekir çünkü onları birileri duyabilir, iyimser görünmeli, düşünmemeli, öz eleştiri yapmalı ve pişmanlıklarını ifade ettikleri için asla hayıflanmamaları gerekir.

Daha sonra bir denetçi herkesin duyması için ustabaşına bir açıklama yaptı:

"Burada toplananlar dün akşam kötü ve zararlı şeyler hayal ettiler. Genel olarak davranışları beyan ettikleri pişmanlıktan vazgeçtiklerini gösteriyor. Bunu itiraf etme cesaretinden yoksunlar. Islah olma yönündeki çabalara katılmayıp tepki gösteriyorlar..."

Bir tanesi ortaya atılarak kızgın bir şekilde pişman olduğunu ifade etmiş olmaktan dolayı pişmanlık duymadığını söyledi. Daha sonra bir başkası asla çirkin rüyalar görmediğini söyleyerek iddiaları protesto ettiğini söyledi. Bir üçüncüsü de lafı ağzında geveleyerek söylendi. Bu üçünü diğerlerinden ayırdılar. Denetçi "Size inanıyoruz" dedi ve ait oldukları gruplara dönmelerini emretti.

Diğerleri, pişman olduklarını söylediklerinden dolayı pişmanlık duymakla itham edilenler, vadinin karanlık kavurucu sıcağında yutulmak üzere bir yere toplandılar. (s. 42-43)[47]

...

Ürkek yanıt vermiyor. Sesini çıkarmamak için dudaklarını elleriyle gizliyordu ve uykusunda ola ki gevezelik eder diye gece boyunca uyanık kalmaya çalışıyordu. (s. 21)[48]

...

Ürkek, bir bahçe duvarıyla, bina duvarı arasında bir köşeye sığındı, niyeti biraz kestirmekti. Tam öğlen olmasına ve güneş taşları yakarcasına ortalığı kavurmasına rağmen, tepeden tırnağa bir ürperti hisseti ve tüm bedenini bir heyecan ve huzursuzluğun sardığını fark etti. Burada her şey tehlikeliydi, güneş, gölge, deniz, megafondan duyulan şarkılar bile. Her yerde tuzaklar vardı, onları fark etmem mümkün mü? En büyük tuzak da uykudur. İhmal edersen yandın. Son günlerde bazıları yanına yaklaşarak ona garip sorular soruyorlardı, örneğin bazı sözcüklerin anlamı nedir, nasıl yazılır gibi. Birisi gökkuşağının kaç rengi olduğunu öğrenmeye çalışıyordu, bir diğeri ise kuşların sonbaharda neden göç ettiğini merak etmişti. Mezarının üçüncü sakininin kim olduğunu hâlâ bulamamıştı. Bu gece uykusunda sayıklamamak ve şafakta onu görebilmek için uyumamış, ancak şafak sökmeden, beş dakikacık uykuya dalıp da gözünü açtığında ev arkadaşı çoktan gitmişti. Şimdi ise her gün olduğu gibi uyukluyordu. Diğerlerine karşı hissettiği korkunun dışında, meskeninde, üzerinde özgürce dolaşan fareler, kertenkeleler tonuzlan böcekleri oradan buradan sık sık çıkıveriyorlardı. (s. 52-53)[49]

Kamp sakinlerinden istenenlerin ve onlara dayatılanların akıl dışı şeyler olmasının yanında dikkat çekici olan insan haysiyetinin ortadan kalkması ve içinde yaşadıkları koşulların sürekli bir de-

47 Frangias, *age.*, s. 42-43.

48 Frangias, *age.*, s. 21

49 Frangias, *age.*, s. 52-53.

ğişkenlik göstermesidir. Bunun sonucunda işkence görenlerle işkence yapanlar arasındaki ayrım belirsiz ve zor fark edilir hâle gelmektedir. Böylece üçüncü bir grup karşımıza çıkmaktadır, onlar da daha önce işkence gören ancak şimdi işkenceci olanlardır ve dirençlerinin kırılması sonucu işbirlikçi konumuna gelmeleriyle birlikte değişen rolleri gereği artık eski arkadaşlarına işkence yapmaktadırlar.[50] Ancak işlerini düzgün yapmazlarsa ya da akıllarından geçeni gizlemeyi başaramaz ya da hayallerini yok edemezlerse yine işkence görenlerden olacakları korkusu sürekli kendini hissettirmektedir. Kampta hedeflenen, düşüncelerinden dolayı ıslah edilmek üzere buraya gönderilmiş olanların fiziki olarak ortadan kaldırılması değildir, amaçlanan ideolojik olarak onların çökertilmesi, dirençlerinin kırılması, çözülmesi ve işkence görenlerin kişiliklerinin yok edilerek düzenin ideolojik saflarına çekilerek kazanılmasıdır.[51]

Frangias'ın romanlarında, yukarıda da değindiğimiz alegorik anlatı tekniği *Veba* romanında da ustaca kullanılmaktadır. Romanda olayın geçtiği adı konmayan ceza kolonisinde okur, cezasını çekenler ve cezayı uygulayanlar üzerinden ölümcül bir salgın hastalık ve bu hastalığa karşı yürütülen mücadeleyi de görmektedir. "Hastalıkla" yürütülen mücadelede aklını yitirenler de yok değildir. Ancak delirmek bile burada yöneten yapıya karşı bir tür direniştir.[52]

Peki, romanda alegorik olarak sözü edilen bu hastalık ve salgın nedir? Pappas'ın metinlerarası bir okumayla derin yapıya dayanarak yaptığı yoruma göre Makronisos adası o dönemde "milli bir ıslahevidir", "milli bir okuldur". Yoldan çıkanlar, yolunu şaşıranlar, kandırılan veya aldatılanlar uygun bir eğitimle doğru yolu bulabilirlerdi. Sol fikirleri bir hastalık olarak gören savaşın galiplerinin nazarında o dönemde salgın ve kötülük komünist fikirlerdi. Bu hastalık bulaşıcı bir özellik göstermekteydi ve onunla mücadele uzun süreli ve zorlu bir tedavi gerektiriyordu.[53]

Sol fikirleri bir hastalık olarak gören savaşın galiplerinin nazarında o dönemde salgın ve kötülük komünist fikirlerdi.

Veba'da adanın tamamına hastalık yayan iki unsur bulunmaktadır: sinekler ve fareler. Yönetim, saçtıkları zehirle adayı kirleten bu iki hastalık kaynağı ile amansız bir şekilde mücadele etme kararı alır. Her yer kireçlenir ve bir temizlik seferberliği başlatılır. Böylece alınan tedbirlerle tüm kamp sakinleri bulaşıcı hastalıktan kurtulacaktır.[54] Ancak fareleri yok etmek amacıyla adanın farklı noktalarına bırakılan zehir etkili olmaz ve istenen sonuç elde edilemez. Daha da kötüsü fareler üzerinden içme sularına ve yiyecek ve un depolarına karışan zehrin ada sakinlerini zehirlediği ve onların sinir sitemi üzerinde tahribat yarattığına tanık olunur. Romanda delilik süreç içinde bir salgın boyutuna ulaşmaktadır.

50 Kostits-Pahnoglu, *agt.*, s. 198.

51 Pappas, *agt.*, s. 176 ve 181.

52 Pappas, *agt.*, s. 177.

53 Pappas, *agt.*, s. 182. Dönemin gazetelerinden sağ eğilimli *Embros*'un 21.9.1949 tarihli nüshasına dayandırılan haberde Makronisos'un Dachau toplama kampı ile özdeşleştirilmesine şiddetle karşı çıkılmaktadır. Adada sürdürülen faaliyetler iyi insanların medeni bir çabası olarak nitelendirilmektedir.

54 Pappas, *agt.*, s. 185.

Yeni başlayan yol yapım projeleriyle ilgili olarak önceki gün gerçekleştirilen bir toplantıya, çalışanların gayretkeşliğini ve işin durumunu yerinde görmek için müdür de katıldı. Bir gurubun yanından geçerken, içlerinden cüretkâr biri ona yaklaşmak istedi. Yardımcıları ve denetçiler onu engellediler, fakat müdür onları bir kenara itti ve onunla konuşmak isteyen adama izin verdi. Bunun üzerine o da elinde bir katırtırnağı dalıyla ortaya çıktı. Korkak adımlarla ilerledi, gülümsedi, biraz durakladıktan sonra müdürün gözlerine sonsuz bir şefkatle bakarak yaklaştı ve ona katırtırnağı dalını takdim etti.

"Dün akşam gelmedin sevgilim! Bakışının bana hayat vermesi için bekledim seni ey gökyüzünün ışığı..."

Bu itiraf apar topar engellendi. Onu uzaklaştırırlarken hâlâ sevgilisine bir buket vermek için diretiyordu fakat görevlilerden birisi dikenleri suratına sıvadı.

Bu tür vakalar artmaya başladı, adeta bir salgın hastalık gibiydi. Önceleri tereddütle korkarak ortaya çıkıyorlardı sonra bunların önü alınamamaya başladı, bir ara azalır gibi oldu sonra öfkeli bir dalga gibi daha da şiddetli bir şekilde uç verdi. Bu etrafa yayılan zehirden başka bir şey değildi. Kimileri bu olayların sebebi olarak binbir hastalığın taşıyıcısı olan fareleri gösterdi. "Kolera salgınını bekliyorduk fakat şimdi farklı bir şekilde vuruyorlar. Laboratuvarda değişik şişeler içindeki tozları karıştırırken hayal güçlerini kullanıyorlar. Kolera, hastalığın sadece bir türü belki de en sıradan olanı."

Kötülük dallanıp budaklanarak, salgın her gün gittikçe daha çok kişiyi pençesine almaya başlayınca herkes bu tuhaf hastalıktan söz etmeye başlamıştı. Bazıları ise tepki göstermek için bazı şakalar icat etmişti. Bunun üzerine yetkililer sinirsel ya da ruhsal rahatsızlıklara dair her tür ifadenin kati suretle yasaklandığını duyurdular. Bu tür ifadeler barbarcaydı ve incelikten yoksundu, iyi ahlaka yakışmıyordu ve en önemlisi de gerçek duruma hiç uygun düşmüyordu.

Havadaki elektriği hissettiğin bazı geceler, olaylar kentin değişik yerlerinden yangın haberleri gibi duyulurdu. Hastalık dalgası yayılıyor, kıvılcımlar aniden ortaya çıkıveriyor, hastalık sanki rüzgârla yayılıyordu. Bilgili biri bu salgının huzur dönemlerinde daha çok yayılma eğiliminde olduğunu söyledi. Zehir, çevreye sükûnet hâkim olduğunda etkisini göstermeye başlıyordu. Tarih bunu gösteriyor ve istatistikler de bunu doğrular nitelikteydi... (s. 217-219)[55]

Sonuç itibarıyla romanın kurgusunda veba salgını yaşanmaz ancak veba bir metafor olarak kullanılmaktadır.[56] Romanın verdiği mesaja gelecek olursak, yazar kampta onca işkenceye maruz kalmış olan sakinlerin yaşadıkları tüm yıldırıya rağmen hayatta kalmış olmalarına vurgu yaparak onlar için "o inanılmaz insanlar" ifadesini kullanarak ideolojik tercihini de ortaya koymaktadır. Mesajı ümit vericidir ve iyimserdir. Onlar, insan haklarına ve değerlerine saygı duymayan kamptaki baskı mekanizmasına sonuna kadar direnerek hayatta kalmayı başaranlardır. Kamptaki yönetim yapısı sahip olduğu tüm imkânları seferber etmesine rağmen kamp sa-

55 Frangias, *age.*, s. 217-219.

56 Sarıbaş, *agm.*, s.88.

kinlerinin direncini kırmakta başarısız olmuştur. Adaya gönderilenlerin salgın hastalıkla eşdeğer görülen düşüncelerine karşı yürütülen mücadele başarısız olur. Yazar, romanın sonunda kendini direnenlerle özdeşleştirmekte ve mesajını onların yanında durarak vermektedir.

Operasyonlar hem yeniler hem de eskiler için sürdü. Sonunda çok sıra dışı bir metot uygulandı. Canavarları ve dalgaları yenen adamı dikenli kafesten indirdiler, intihar etmeye çalışırken tepesi üstü kayalara çakılan ve sonra cellat olmayı reddettiğini haykıran adamı, avcıyı, hoşgörülü birini ve hücre hapsinde tutulan başkalarını getirdiler. Yeni gelenlerin arasından da bazılarını ayıkladılar. Hepsini sahile götürdüler.

Oraya, sandıkların içinde dağda yakaladıkları yaban kedilerini de getirdiler, sonra getirdikleri kişilerin her birini birer kediyle birlikte bir çuvala soktular, çuvalın ağzını kalın bir iple bağlayıp kediye vurmaya başladılar. Sonra çuvalı denize daldırıp çıkardılar ve bunu defalarca tekrarladılar.

Gizli saklı yapılan bu operasyonlar hakkında çok şey söylendi. Gerçek şu ki o inanılmaz insanlar hayatta kalmayı başardılar... ■

Kaynakça

Atasoy, E. (2017). "Ütopyacılık, Ütopya ve Distopya Üzerine Genel ve Eleştirel Bir Bakış". *Doğu Batı Düşünce Dergisi.* Sayı 80. Şubat Mart Nisan 2017. s. 55-71.

Bukalas, P. "İ stohastiki logotehnia tu Andrea Frangia", https://www.kathimerini.gr/108341/article/politismos/arxeio-politismoy/h-stoxastikh-logotexnia-toy-andrea-fragkia. (Son erişim 25.05.2020).

Bulunmaz, A. (2009). "Andreas Frangias'tan Veba- Hayatta Kalabilmek". *Cumhuriyet Kitap.* 2 Nisan 2009.

Frangias, A. (2008). *Veba.* (Çev. İbrahim Kelağa Ahmet). İstanbul: İthaki Yayınları.

Gakos, S. (2010). *Apo ton Limo sto Plithos tu Andrea Frangia: Prosengisi se mia distopiki pragmatikotita (mia distopiki anagnosi).* Aristotelio Panepistimio Thessanolikis, Filosofiki Sholi, Tmima Filologias, Metaptihiaki Ergasia, Thessaloniki. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Kaisidu, V. "Limos: Andreas Frangias", https://art_c.gr/lo_mos-antreas-fragk_as/, (Son erişim 30.04.2020).

Kostits-Pahnoglu, T. (2015). *İ haraktires tis pezografias tu Antrea Frangia*, Etniko Kapodistriako Panepitimio Athinon, Filosofiki Sholi, Tmima Filologias, Didaktoriki Diatrivi. Atina. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

Meraklis, M.M. ve Menti D. (2007). "Andreas Frangias" *Leksiko Neoellinikis Logotehnias.* Atina: Pataki Yay. s. 2311-2312.

Pappas, Y.İ. (2012). *Afigimatikes ke ideologikes domes sto ergo tu Andrea Frangia (1945-1967)*, Panepistimio İoanninon, Filosofiki Sholi Tmima Filologias, Yannena. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

Politis, L. (2001). *İstoria tis neoellinikis logotehnias.* Atina: MIET Yay.

Raftopulos, D. (2012). *Emfilios ke logotehnia.* Atina: Pataki Yay.

Sarıbaş, S. (2008). "Distopik Bir Mekân Olarak Makronisos Adası". *KARE-Uluslararası Edebiyat, Tarih ve Düşünce Dergisi.* Sayı: 5. s. 71-89.

Tonnet, H. (2001). *İstoria tu elliniku mithistorimatos.* Atina: Pataki Yay.

Vitti, M. (2003). *İstoria tis neoellinikis logotehnias.* Atina: Odisseas Yay.

Zileli, I. (2009). "Dün Karanlıktı; Ya Gelecek! *Radikal Gazetesi Kitap Eki*, 13.03.2009. http://www.irmakzileli.com.tr/2010/06/26/dun-karanlikti-ya-gelecek/ (Son erişim 20.05.2020).